

8. Conflicten rond religie

scheiding tussen kerk en staat

Religie is een maatschappelijk fenomeen waarmee de professional op verschillende manieren en in verschillende mate mee geconfronteerd kan worden. Religie en staat vormen een precaire zaak. De scheiding tussen kerk en staat is in Nederland een constituerend beginsel. Dit beginsel verschaft de grondslag voor andere beginselen waarop de rechtsorde is vormgegeven: vrijheid van religie, vrijheid van meningsuiting en van gelijkheid. De scheiding tussen kerk en staat biedt neutraliteit en dient tot uitdrukking te komen bij diegene die de uitvoerende en rechtsprekende macht uitvoeren. De discussie over neutraliteit van de staat wordt zichtbaar bij het dilemma of een rechter, politieagent of ambtenaar religieuze uitingen mag dragen. Of een docent die op basis van religieuze overwegingen geen handen schudt met vrouwen. Of een leerling die op basis van religieuze overwegingen geen handen schudt met vrouwelijke docenten en medeleerlingen.

consequentie

De belangrijkste betekenis van de scheiding tussen kerk en staat is dat de overheid geen geloof of wijze van geloofsbelijdenis voorschrijft, of partijen voortrekt: de overheid moet zich neutraal opstellen. Dat betekent ook dat de staat niet treedt in de interpretatie van religie en zich niet bemoeit met interne geloofsaangelegenheden en/of kerkelijke aangelegenheden. Omgekeerd hebben religieuze organisaties geen formele positie binnen de overheidsorganisatie. Zij kunnen wel op gelijke wijze als andere maatschappelijke organisaties deelnemen aan het publieke debat.

reikwijdte

Manifestaties van religie, zoals het inrichten van gebedshuizen, het dragen van religieuze kledingstukken of het oproepen tot gebed vallen onder de godsdienstvrijheid. Religieuze overtuigingen zijn binnen de politiek, maar ook binnen de samenleving onderwerp van gesprek en discussie. Welke keuzes worden gemaakt, en op basis waarvan? Zijn de rechten van de dieren belangrijker dan de vrijheid van religie en het in stand houden van de religieuze handelingen die hierbij horen? De meerderheid van de Tweede Kamer stemde in met het verbod op ritueel slachten en gaf daarbij de voorkeur aan de rechten van de dieren.

'handen weigeren' en andere conflicten op basis van religie

Diverse religieuze stromingen, interpretaties en organisaties willen geen (gehele) scheiding van kerk en staat in Nederland. Het salafisme en andere islamitische stromingen stellen hun wet (de sharia) boven die van Nederland. Maar ook de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) gaat in haar grondbeginselen uit van een samenleving bestaande uit normen en waarden uit de Christelijke bijbel. Diverse religieuze autoriteiten hebben ideeën over abortus, euthanasie, homoseksualiteit en de verhouding tussen mannen en vrouwen, die radicaal afwijken van wat in Nederland van de wet

mag en gebruikelijk is. Er steken met enige regelmaat religieuze dilemma's de kop op: mogen ambtenaren met een publieke functie hoofddoekjes of andere religieuze uitingen dragen, en mogen ze weigeren homo's te trouwen?

onderscheid tussen radicalisme en orthodoxie

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen orthodoxie en radicalisme. Orthodoxie is een manier om het geloof te belijden, terwijl het bij radicalisme gaat om een ideologie die de samenleving ingrijpend wil veranderen. Orthodoxie op zich leidt (zeker) niet automatisch tot politieke onvrede en tot mogelijke radicalisering. Dit betekent dat het niet 'aan de buitenkant' te zien is of iemand radicaliseert. Daarvoor moet men veel meer weten over persoonlijke drijfveren, normen en waarden.

Het onderscheid kunnen maken tussen orthodoxie en radicalisme is dus belangrijk omdat voorkomen moet worden dat mensen met een orthodoxe levenshouding op een verkeerde manier worden bejegend. Daardoor zouden ze zich niet geaccepteerd kunnen voelen en zich isoleren. Een geïsoleerde levensstijl is juist één van de risicofactoren voor een radicaliseringsproces.

Meer weten?

WRR rapport: Geloven in het publieke domein, verkenningen van een dubbele transformatie (2006)